

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปวัฒนธรรมของแต่ละชาติย่อมเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นอารยะประเทศ ดังนั้น ประเทศแต่ละประเทศจะต้องมีศิลปวัฒนธรรมสะท้อนถึงเอกลักษณ์ประจำชาติของตนเอง ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งซึ่งมีความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและได้ส่งมอบสืบทอดกันมาช้านานหลายยุคหลายสมัย นาฏศิลป์ไทยเป็นผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมอีกชิ้นหนึ่ง ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไทยอย่างแท้จริง ฉะนั้น นาฏศิลป์ไทยจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่ควรแก่การอนุรักษ์ และสืบทอดคู่กับคนไทยตลอดไป

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวไว้ว่า

"นาฏศิลป์จะเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งได้ ต้องมีนาฏศิลปินดูแลเอาใจใส่และริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เพิ่มพูนอยู่เสมอ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ก็อาจมีดีบ้าง ไม่ดีบ้างปะปนกันไป สิ่งไหนดีคนก็นิยมนำไปฝึกหัดและแสดงให้แพร่หลายกันต่อไป การสร้างสรรค์ของนาฏศิลปินนั้นมักมิได้เกิดขึ้นเองแต่เกิดขึ้นจากสถาบันใดสถาบันหนึ่งในสังคมที่ทำนุบำรุงนาฏศิลป์ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม เป็นผู้ผลักดันให้เกิดมีการสร้างสรรค์ขึ้นอยู่เสมอ เช่น ราชสำนัก ชุนนาง สถานศึกษาด้านนาฏศิลป์ เหล่านี้มีการเลี้ยงดูศิลปิน หรือสร้างศิลปินขึ้นเพื่อสร้างผลงานนาฏศิลป์ให้เป็นเครื่องบันเทิง หรือเพื่อเผยแพร่หรือเพื่อออกไปประกอบอาชีพ จึงมีการจัดการแสดงอยู่เสมอ ดังนั้น เพื่อสร้างความแปลกใหม่ให้ดึงดูดความสนใจของผู้ดู จึงเป็นกระแสนิยมชาติที่ต้องการมีการประดิษฐ์คิดค้นนาฏศิลป์ให้ใหม่และแปลกแตกต่างออกไปอยู่เสมอ เป็นการทำงานศิลปะเพื่อศิลปะเป็นสำคัญ การสร้างสรรค์มีสองแบบ แบบหนึ่ง คือ การสร้างสรรค์อยู่ในกรอบจารีตเดิมและแบบแหวกแนว บัลเลต์ต่าง ๆ ในยุโรปได้แตกตัวมีความเจริญรุ่งเรืองมานับศตวรรษและมีชุดใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่เสมอ แต่ไมเคิลตันตันซึกก็แหวกแนวออกไป เช่นเดียวกับคอมเทมปอราวีตันซึก และคงจะมีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นอีกตราบใดที่นาฏศิลปินยังคงสร้างงานศิลปะเพื่อในทางจรโลงโลกต่อไป"¹

¹สุรพล วิรุฬห์รักษ์. นาฏศิลป์ปริทรรศน์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ หสน. ห้างภาพสุวรรณ, 2543), หน้า 18.

จากการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์พบว่า บุคคลสำคัญทางนาฏศิลป์ไทยในยุคแรก ๆ ที่ได้สร้างสรรค์ผลงานนาฏยประดิษฐ์มีมากมายหลายท่านด้วยกัน เช่น ครูมัลลีย์ คงประภักดิ์ ศิลปินจากสำนักละครของเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิฑูรย์วงศ์ ท่านได้ประดิษฐ์ท่าใหม่ ๆ หลายชุด เช่น ประดิษฐ์ท่าเชื่อมรำแม่บท ประดิษฐ์ท่าระบำเวียงจันทน์ ร่วมกับครูดมฺมด ยมะคุปต์ ประดิษฐ์ท่ารำไหว้ครูชาติรี ภายหลังปรับปรุงเป็น รำชาติชาติรี ครูศุภลักษณ์ ภักธนาวิก ศิลปินจากสำนักละครของเจ้าพระยาเทเวศน์วงศ์วิวัฒน์ ประดิษฐ์ท่ารำวงมาตรฐาน ร่วมกับครูมัลลีย์ คงประภักดิ์ ท่านผู้หญิงแล้ว สนิทวงศ์เสนี ประดิษฐ์ท่าระบำสุโขทัย เป็นต้น²

ในยุคต่อมาซึ่งเป็นรุ่นลูกศิษย์ของครูบาอาจารย์เหล่านั้น อาจารย์ประทีน พงษ์สำลี ก็เป็นครูนาฏศิลป์อีกท่านหนึ่ง ซึ่งอยู่ในวงการนาฏศิลป์มานานกว่า 50 ปี อาจารย์มีผลงานด้านนาฏศิลป์ของท่านเองมากมาย ทั้งด้านวิชาการ การเขียนตำราทางนาฏศิลป์ ด้านนาฏยประดิษฐ์ อาจารย์ได้สร้างสรรค์ชุดระบำขึ้นมากมายหลายชุด

หลังจากจบการศึกษาในโรงเรียนสามัญระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ท่านได้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนนาฏศิลป์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากรในปัจจุบัน) จบมัธยมศึกษาปีที่ 8 ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นสูงสุดในยุคนั้น ในปีพุทธศักราช 2490 ท่านได้รับราชการ ในตำแหน่ง ศิลปินจัดวาที่โรงเรียนนาฏศิลป์

ประมาณปีพุทธศักราช 2493 เมื่ออาจารย์ ธนิต อยู่โพธิ์ ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองการสังคีต ท่านได้ฟื้นฟูละครรำและได้เวียนเชิญท่านผู้หญิงแล้ว สนิทวงศ์เสนี มาเป็นอาจารย์พิเศษในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย สังกัดกองการสังคีต ขณะนั้นอาจารย์ประทีนรับราชการตำแหน่งศิลปินจัดวา เมื่อโรงเรียนได้เปิดการศึกษาหลักสูตรชั้นสูง อาจารย์ประทีนจึงได้กลับเข้ามาเรียนใหม่อีกครั้ง เมื่อมีการคัดเลือกนักแสดง อาจารย์ประทีนจึงเป็นนักแสดงคนหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้แสดงละครรำหลายเรื่อง เช่น รับบทประสันดา พิธีเลี้ยงใหญ่ของซิหนากจากบทละครในเรื่องซิหนาก ตอนตัดดอกไม้ชายกริช และตอนไ้บน รับบทเป็นท้าวสุทนต์นุราช เรื่อง สุวรรณหงส์ ท้าวพิษณุกร ในละครพันทาง เรื่อง พระลอ ท้าวสามล จากละครนอก เรื่อง สังข์ทอง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จากละครพันทางเรื่อง ราชาริราช ตอนสมิงพระรามอาสา หลวงต่างใจตอนปลอมเป็นพม่า จากละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งบทบาทพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจากละครพันทางเรื่อง ราชาริราช เป็นผลงานการแสดงที่สร้างความภาคภูมิใจ และสร้างชื่อเสียงให้กับอาจารย์เป็นที่รู้จักในขณะนั้น

²รัตนา มณีสิน. ประวัติละครและประวัติบุคคลสำคัญในวงการนาฏศิลป์ไทย, 2528.

นอกจากงานด้านการแสดงแล้วอาจารย์ประทีน ยังมีผลงานด้านอื่น ๆ อีกอัน ได้แก่ ผลงานด้านกวีนิพนธ์ ผลงานด้านการเขียนบทละคร เช่น ในปีพุทธศักราช 2494 ได้เขียนเรื่องสั้นประจวบลงในหนังสือสตรีสาร เรื่อง "โลกบริสุทธิ์" โดยใช้นามปากกาว่า สิริไสยา จนได้รับรางวัลชนะเลิศที่ 1 ได้เขียนบทละครวิทยุให้แก่โรงเรียนนาฏศิลป์ออกทางอากาศสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์และศึกษาเป็นประจำทุกเดือน เขียนบทละครเวที เช่น นิทานประวัติศาสตร์ ประกอบสังคีตเรื่องสมเด็จพระนางสุริโยทัย ละครพันทางเรื่อง พญาผานององค์ที่ 1 (เสียเมือง) สี่อรัญ นางวิสาขา ดาบวิวิธน์ ความรักของพระราชา เป็นต้น ในปีพุทธศักราช 2498 เมื่อเริ่มมีสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหมขึ้นเป็นครั้งแรก อาจารย์ประทีน ได้แต่งบทละครโทรทัศน์ให้กับคณะศรทอง ของคุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง ในปีเดียวกันได้มีโอกาสไปเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในนามกรมศิลปากร ณ ประเทศพม่า อาจารย์ประทีนรับราชการที่โรงเรียนนาฏศิลป์ รวมระยะเวลา 12 ปี ซึ่งในช่วงดังกล่าวได้มีโอกาสสอนพิเศษนาฏศิลป์ไทยนอกสถาบันด้วย เช่น โรงเรียนวัดมณีนวดี วิทยาลัย โรงเรียนเสาวภา เป็นต้น

ปีพุทธศักราช 2501 อาจารย์ประทีนได้โอนมารับราชการที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา (อาจารย์ประทีนได้มีโอกาสช่วยงานละครประจำปีสวนสุนันทาก่อนที่จะย้ายมารับราชการที่สวนสุนันทา ทั้งนี้วิทยาลัยครูสวนสุนันทาจะมีละครประจำปีทุกปี เริ่มตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2493 โดยมีอาจารย์บรรเลง ศิลปบรรเลง เป็นหัวหน้าหมวดวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ ในขณะนั้น) ในปีเดียวกันนั้นอาจารย์ประทีนได้จัดตั้งคณะละครของตนเองชื่อ คณะเพชรฉวี แสดงละครพันทางแนวจินตนิยาย ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม โดยมีบริษัทอินเดียนั้น เอ็นจีเนียริง เป็นผู้อุปถัมภ์กับรายการ คุณสุตสาย สมิตินันท์ จัดการเรื่องเครื่องแต่งกาย เรื่องที่แสดง เช่น ความรักของพระราชา ลูกสนม แก้วฟ้า พรทนต์³

ในช่วงระยะเวลาที่รับราชการที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ด้วยความกระตือรือร้นและใฝ่รู้ของอาจารย์ประทีน อาจารย์สามารถสอบได้ประกาศนียบัตรวุฒิป.ม. (ประโยคครูพิเศษมัธยม) และในปีพุทธศักราช 2506 อาจารย์สำเร็จในระดับปริญญาตรี วิชาเอกภาษาอังกฤษ จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร กรุงเทพมหานคร (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตรในปัจจุบัน) พุทธศักราช 2510 อาจารย์ได้เปิดโรงเรียนสอนนาฏศิลป์ไทย ให้แก่ผู้ที่สนใจเรียนเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ ใ้ชื่อว่า "โรงเรียนเยาวชนนาฏศิลป์" ซึ่งมีสิทธิออกไปรับของและวุฒิบัตรตามหลักสูตรกระทรวง

³ศุภัช สังขมรทว. คณะละครเอกชน (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542)

ศึกษาธิการ และได้ให้การอบรมวิชานาฏศิลป์ให้แก่สมาชิก อศจ. (อบรมการศึกษาภาคฤดูร้อน) ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2506 – 2525

ปีพุทธศักราช 2514 อาจารย์ได้ออนมารับราชการที่วิทยาลัยครูจันทระเกษมประจําหมวตวิชาวชิษาอังกฤษ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว อาจารย์ได้นำเอาประสบการณ์การเรียนด้านนาฏศิลป์ จากโรงเรียนนาฏศิลป์มาบูรณาการกับวิชาภาษาอังกฤษ โดยได้เขียนบทละครเป็นภาษาอังกฤษ เรื่อง จันทระโศภ โดยเป็นผู้กำกับการแสดง และฝึกซ้อมให้กับนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษจัดแสดงตามวิทยาลัยครูต่าง ๆ หลายแห่งและจัดแสดงหุ่นกระบอกคน แสดงเรื่องสุนทรภู่ของกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย ด้วยความสามารถเฉพาะตัวของอาจารย์ ปีพุทธศักราช 2516 อาจารย์ได้รับมอบหมายให้ดำรงตำแหน่ง หัวหน้าหมวตวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ และได้แสดงความสามารถในการสร้างสรรค์งานด้านนาฏยประดิษฐ์หลายชุด เช่น ระบายลูกช้าง ระบายตุ๊กตาฝรั่ง

ปีพุทธศักราช 2519 อาจารย์ได้ลาออกจากราชการไปประกอบธุรกิจส่วนตัว และเป็นอาจารย์พิเศษสอนนาฏศิลป์ตามสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ หลายแห่ง

ปีพุทธศักราช 2525 อาจารย์ได้กลับเข้ามารับราชการประจำภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทาอีกครั้ง ในช่วงเวลาดังกล่าว ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ได้ร่วมมือกับกับวิชาวรรณคดีในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดแสดงละครบทพระราชนิพนธ์¹ ช่วงระยะเวลาดังกล่าว นับว่าเป็นช่วงจังหวะที่ชีวิตที่สำคัญช่วงหนึ่งของอาจารย์ ประทีน ต่อพัฒนาการด้านนาฏศิลป์ โดยเฉพาะการคิดประดิษฐ์ชุดระบำ อาจารย์ได้ประดิษฐ์ชุดระบำขึ้นมากมาย เช่น ปีพุทธศักราช 2526 ประดิษฐ์ระบำภูติहरรรษา ระบำสามเส้า สลับฉากละครเรื่อง พระเกียรติยศ ตอนที่ 1 ปีพุทธศักราช 2527 ประดิษฐ์ชุด ระบำกินรี ระบำเงินชุดลมหนาว สลับฉากละครเรื่อง พระนาละ เป็นต้น

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า นอกจากงานสอนในสถาบันการศึกษา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ด้วยความมีความสามารถของอาจารย์ ทำให้อาจารย์ได้รับการยอมรับจากสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ ได้เชิญเป็นอาจารย์พิเศษและเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษให้ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทย เช่น โรงเรียนกอบวิทยา โรงเรียนจิตรลดา โรงเรียนนาฏศิลป์สัมพันธ์ วิทยาลัยครูธนบุรี วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เป็นต้น

นอกจากนี้อาจารย์ยังได้มีโอกาสไปเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย ยังต่างประเทศ เช่น ปีพุทธศักราช 2527 ได้เดินทางไปประเทศญี่ปุ่น ปี 2534 ไปเผยแพร่วัฒนธรรมไทยยังประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

¹สมบุรณ์ สุขสงวน, สัมภาษณ์ 7 มิถุนายน 2542.

อาจารย์ประทีน เกษียณอายุราชการเมื่อปีพุทธศักราช 2530 และในปีพุทธศักราช 2531 อาจารย์ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาด้านนาฏศิลป์ และการละครของภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ปีพุทธศักราช 2540 อาจารย์ได้รับเชิญให้ดำรงตำแหน่งอาจารย์พิเศษ ดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย ประจำภาควิชาศิลปะการละคร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สอนวิชานาฏศิลป์ไทย 1 และ นาฏศิลป์ไทย 2

ปัจจุบันอาจารย์ประทีนได้รับเชิญให้ดำรงตำแหน่งอาจารย์พิเศษ สอนวิชานาฏกรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และดำรงตำแหน่งอาจารย์พิเศษ สอนวิชาภาษาอังกฤษ โงเรียนสิวลี

อาจารย์ประทีน เป็นครูนาฏศิลป์อีกท่านหนึ่ง ที่เปี่ยมไปด้วยความรู้ความสามารถทั้งด้าน ทฤษฎีและปฏิบัติ นอกจากจะได้สร้างสรรค์ชุดระบำขึ้นมากมายแล้ว อาจารย์ยังได้พัฒนาความสามารถของตนเองโดยการเขียนตำราวิชาการ บทความเกี่ยวกับนาฏศิลป์ ตลอดจนใช้ความสามารถ ด้านการประพันธ์โดยการเขียนบทกลอนต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานด้านนาฏศิลป์ไว้มากมาย นอกเหนือจากได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจารย์ยังมีความสามารถในด้านดนตรี สามารถเล่นเปียโนได้ จึงนับได้ว่าอาจารย์ประทีนเป็นครูนาฏศิลป์อีกท่านหนึ่งที่ได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังความรู้ ความสามารถและสติปัญญาให้แก่วงการนาฏศิลป์ไทย และยังเกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์อย่างจริงจังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ด้วยภาระหน้าที่การงาน สิ่งแวดล้อม สถานการณ์ ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้อาจารย์ประทีน ได้สร้างสรรค์ผลงานนาฏยประดิษฐ์ขึ้นมากมาย ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของ อาจารย์เอง แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีกระบวนการบันทึกและศึกษารูปแบบของผลงานของอาจารย์ไว้เป็น หลักฐาน รวมทั้ง ผู้วิจัยซึ่งเคยเป็นอดีตลูกศิษย์ของอาจารย์ประทีนมีความภาคภูมิใจและชื่นชมผลงาน ของอาจารย์ จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยใคร่ศึกษาและรวบรวมผลงานด้านนาฏศิลป์ของอาจารย์ ประทีนไว้ จะเห็นได้ว่าท่านอาจารย์ประทีนเป็นบุคคล ๆ หนึ่งที่มีชีวิตและผลงานที่ทำคุณประโยชน์ให้ แก่วงการนาฏศิลป์เป็นอันกอนันต์ จากคุณงามความดีที่ท่านได้กระทำไว้ดังกล่าว ในปีพุทธศักราช 2533 อาจารย์ได้รับการเสนอขึ้นเข้ารับพระราชทานปริญญาเกิตติมศักดิ์ สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร จากวิทยาลัยครูสวนสุนันทา ปีพุทธศักราช 2541 ได้รับกาชยกย่องจากสถาบันราชภัฏจันทรเกษมให้ ดำรงตำแหน่งผู้มีใจเกินร้อยด้านนาฏศิลป์ และได้รับรางวัลโล่สหประชาชาติ ปีพุทธศักราช 2542 ท่าน ได้รับกาชเชิดชูเกียรติจากสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร ให้เป็นศิลปินดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขา นาฏศิลป์

ดังนั้น ผู้วิจัยคิดว่าหากที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับชีวิตผลงานด้านนาฏศิลป์ ตลอดจนกระบวนการสร้างสรรค์งานด้านนาฏยประดิษฐ์ ของอาจารย์ประทีน จะเป็นแนวทางให้คือนาฏยศิลป์ และผู้ที่สนใจทั่วไปได้ศึกษา เพื่อเป็นการอนุรักษ์และถ่ายทอดนาฏยศิลป์ไทยต่อไป นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเชิดชูเกียรติคุณความดีของอาจารย์ประทีนให้เป็นที่ประจักษ์ และเป็นเกียรติประวัติแก่ตัวท่านที่ได้เสียสละทุ่มเทความสามารถทางด้านนาฏยศิลป์ไทยตลอดมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติและรวบรวมผลงานด้านนาฏยศิลป์ของอาจารย์ประทีน พงษ์สำลี
2. เพื่อศึกษารูปแบบ และกลวิธีในการสร้างงานด้านนาฏยประดิษฐ์ของ อาจารย์ประทีน พงษ์สำลี

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาชีวประวัติ ผลงาน รูปแบบและวิธีการคิดประดิษฐ์ผลงานด้านนาฏยประดิษฐ์ของอาจารย์ประทีน พงษ์สำลี โดยมีขอบเขต ดังนี้

1. ศึกษาชีวประวัติ หน้าที่ราชการและผลงานด้านนาฏยศิลป์ของอาจารย์ประทีน พงษ์สำลี
2. มุ่งศึกษาผลงานด้านนาฏยประดิษฐ์ รูปแบบและกลวิธีในการคิดประดิษฐ์ โดยเลือกศึกษาเป็นกรณีศึกษา เพียง 3 ชุดเท่านั้น คือ ชุดระบำยุดาหวัน ระเบียบคำคมสมคณ ระบำทวยกะชียง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัติ และผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ระเบียบของอาจารย์ประทีน พงษ์สำลี โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสาร เช่น คำสั่ง สิ่งพิมพ์ ตำรา วิทยานิพนธ์ วารสาร จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- ห้องสมุดสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
- ห้องสมุด ภาควิชานาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
- ห้องสมุด คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
- ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ห้องสมุดโรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี
- สำนักวิทยบริการ อาคารมหาธีรราชานุสรณ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ศึกษาจากแถบบันทึกภาพและวีดิทัศน์

3. สัมภาษณ์อาจารย์ประทีน พวงสำลี และบุคคลที่มีความสนิทสนมกับอาจารย์ประทีน ทั้งด้านชีวิตส่วนตัวและการทำงานดังนี้

- อาจารย์สุวรรณี ชลานุเคราะห์ ศิลปินแห่งชาติ สาขานาฏศิลป์ ละครเวที ปีพุทธศักราช 2533 ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทสมัยเรียนที่โรงเรียนนาฏศิลป์และเล่นละครด้วยกันเกือบทุกเรื่องที่อาจารย์ประทีนแสดง

- อาจารย์ศิริกุล วัฒนธรรพ์ อดีตอาจารย์ประจำวิชาดนตรี นาฏศิลป์ โรงเรียนประถมสาธิต วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ซึ่งเคยร่วมงานละคร และร่วมสอนให้กิจกรรมอบรมครูภาคฤดูร้อนของคุรุสภา และได้รับการถ่ายทอดกระบวนการร่ำรับอายุดาหวัน

- อาจารย์ศุภีพร สังฆมรรพ อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา

- อาจารย์ศากุล เมืองสาคร อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา ซึ่งอดีตเป็นลูกศิษย์ และได้รับการถ่ายทอดระบำหลายชุด

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมบูรณ์ สุขสงวน อาจารย์ประจำภาควิชา นาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา

- อาจารย์นวลน้อย สันองคำ อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา อดีตเคยรับราชการประจำหมวดวิชาดนตรี – นาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏ จันทบุรี

- อาจารย์มนัส สุขนาค อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา

- อาจารย์บุญนาค ทรรพานนท์ ฝ่ายการแสดงสถาบัน นาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร อดีตลูกศิษย์ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยเป็นผู้ร่วมงานสอนที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเคยเดินทางไปแพรววัฒนธรรมไทย ณ ประเทศญี่ปุ่น ปัจจุบันร่วมงานสอนที่มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

- อาจารย์ฉันทนา เขียมสกุล อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเคยร่วมงานสอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และได้รับการถ่ายทอดกระบวนการรำเพลงดาบองค์

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการออกภาคสนามและจากแหล่งต่าง ๆ มาเรียบเรียงอย่างเป็นขั้นตอนและทำการวิเคราะห์จัดแบ่งเป็นบท ดังนี้

1. บทนำ
  - 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
  - 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
  - 1.3 ขอบเขตของการวิจัย
  - 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย
  - 1.5 คำนียามศัพท์เฉพาะ
  - 1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ
2. ชีวิตประวัติและผลงานของอาจารย์ประทีน พวงลำดี่
  - 2.1 ชีวิตประวัติของอาจารย์ประทีน พวงลำดี่
  - 2.2 ผลงานด้านนาฏศิลป์ของอาจารย์ประทีน พวงลำดี่
    - 2.2.1 ผลงานด้านการแสดง
    - 2.2.2 ผลงานด้านหนังสือ
    - 2.2.3 ผลงานด้านละคร
    - 2.2.4 ผลงานการประดิษฐ์ระบำ
3. นาฏยประดิษฐ์ของอาจารย์ประทีน พวงลำดี่
  - 3.1 แง่บันดาลใจในการสร้างสรรค์งาน
  - 3.2 นาฏยประดิษฐ์ของอาจารย์ประทีน พวงลำดี่
  - 3.3 โครงสร้างของผลงานด้านนาฏยประดิษฐ์
    - 3.3.1 การแปรแถวและการเคลื่อนไหวบนเวที
    - 3.3.2 อุปกรณ์ประกอบการแสดง
    - 3.3.3 เครื่องแต่งกาย
    - 3.3.4 ทำรำ
    - 3.3.5 ดนตรีและเพลง

- 3.4 กลวิธีในกาชคดประดษฐของอาจารย์ประทิน พวงสำลี
- 3.5 ประเภทของนาฏยประดษฐของอาจารย์ประทิน พวงสำลี
  - 3.5.1 นาฏยประดษฐประเภทรำถวยพะพชและรำอวยพช
  - 3.5.2 นาฏยประดษฐประเภทเลี่ยนแบบธรรมชาตชของสัตว์
  - 3.5.3 นาฏยประดษฐประเภทพันทาง
  - 3.5.4 นาฏยประดษฐประเภทเบ็ดเตล็ด
  - 3.5.5 นาฏยประดษฐประเภทศาสนาและควมเชือ
  - 3.5.6 นาฏยประดษฐประเภทไม่มีบทร้อง
  - 3.5.7 นาฏยประดษฐประเภทที่มีเนือหาสอดแทรกคตเตืออนใจ
4. นาฏยลักษณะของอาจารย์ประทิน พวงสำลี
  - 4.1 ระบายุดาหวัน
  - 4.2 ระบายาคำคมสมคณ
  - 4.3 ระบายากุยกชอึ้ง
5. บทสวและชือเสนอแนะ

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

นาฏยประดษฐประเภทพันทาง	หมายถึง ผลงานนาฏยประดษฐที่อาจารย์ประทิน ประดษฐขึ้นโดยนำดนตรี เนือร้อง จากสำเนียงของชาตินั้น หรือดนตรี เพลงไทย แต่แต่งขึ้นโดยนำสำเนียงของ ชาตินั้น ๆ มาเลี่ยนแบบ เน้นการแต่งกาย และออกท่าทางเพื่อให้อร่าบว่าผู้แสดงเป็น ชนชาติใด
ประยุกต์	หมายถึง อาจารย์ประทินได้ประดษฐชุดระบาย่าขึ้นใหม่ ซึ่งบางชุดได้อาศัยแบบท่ารำไทยมาตรฐาน บางชุดใช้ท่าสากลและบางชุดใช้ท่าตาม จินตนาการของตนเอง

จำแบบกำแบ

หมายถึง

การใช้ท่าทางประกอบเพลงที่ไม่ใช่ท่ารำแบบนาฏศิลป์ไทยมาตรฐาน แต่ใช้ท่าง่าย ๆ ที่เป็นท่ารำธรรมดา เช่น คำว่าตัวเรา ในนาฏศิลป์ไทยจะใช้มือซ้าย จับเข้าอก แต่ในท่ากำแบผู้รำจะกำมือเข้าอก หรือแบมือ ทาบอก เป็นต้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการคิดประดิษฐ์ท่าใหม่ ๆ สำหรับผู้สนใจใน

อนาคต